

Stemmen over *De mythe van de groene economie*

‘Dit voor een breed publiek geschreven werk bevat een verontrustende en vernieuwende analyse van de sociale achtergronden van de klimaatcrisis. Anneleen Kenis en Matthias Lievens formuleren een scherpzinnige kritiek op de dominante benadering van “de groene economie”, die weinig anders in blijkt te houden dan een technocratisch, centralistisch en slechts licht vergroend kapitalisme. Met veel durf en inzicht pleiten de auteurs voor een radicale verandering in de richting van een rechtvaardige en ecologisch verantwoorde samenleving, die breekt met het ongefundeerde vertrouwen in marktdenken en technologische oplossingen. Het boek is een absolute aanrader voor iedereen die bezorgd is over het uitblijven van een effectief klimaatbeleid.’

Dr. Marius de Geus, Politieke Filosofie, Universiteit Leiden

‘Dit boek is een must voor iedereen die zich zorgen maakt over de toekomst van onze aarde. De meerwaarde ligt vooral in het feit dat de auteurs het klimaatdossier terug politiseren, waarbij ze de echte oorzaken van de huidige ecologische en sociale crisis op een goed gedocumenteerde wijze blootleggen. Het siert hen dat ze geen pasklare dogmatische antwoorden naar voor schuiven: de toekomst is open. Maar ze geven wel creatieve aanzetten en ik kan alleen maar hopen dat dit boek tot een diepgaand debat leidt binnen de groene beweging die zich inderdaad – zoals de auteurs in de epiloog stellen – dringend moet heruitvinden.’

Vera Dua, voormalig voorzitter Groen, voormalig Vlaams minister van Landbouw en Milieu

‘*De mythe van de groene economie* maakt een zeer scherpe analyse van het huidige milieubeleid. Zoals de titel al doet verwachten zijn de auteurs op hun best in het beschrijven van wat er grondig fout loopt, en wie hier allemaal (zelfs met de beste bedoeling) schuldig aan is. Gelukkig worden er ook oplossingen voorgesteld. Oplossingen waarin vakbonden inderdaad een cruciale rol zullen spelen. En die nu ook al opnemen.’

Marc Leemans, voorzitter ACV

‘Hoewel het interessant geweest zou zijn de huidige rol van de vakbonden inzake het verzoenen van arbeid en milieu sterker uit te werken, reikt het boek zeker elementen aan die deze rol niet alleen actualiseren maar ook verder kritisch benaderen. Kortom, een goed gedocumenteerd boek en zeker ook voor syndicalisten “*food for thought*”... en actie.’

Caroline Copers, Algemeen Secretaris Vlaams ABVV

‘Ik ken geen ander boek dat op zo’n heldere, bevattelijke en beknopte wijze de ecologisch-sociale crisis in beeld brengt, vervolgens de wortels ervan blootlegt om tenslotte de voorgestelde oplossingen en wegen uit deze crisis genuanceerd en wel afgewogen in kaart te brengen. Het betoog is bijzonder goed geïnformeerd, de kritiek op de strategieën om het kapitalisme te “vergroenen” is ijzersterk geargumenteed. Hoofdstuk twee over de postpolitieke begoocheling van “allemaal samen, allemaal groen, allemaal ecologisch verlicht” is onthutsend, het stuk over het “commonisme” is bijzonder actueel. De schets van het eco-socialistisch alternatief voor de verbrandingseconomie van het kapitalisme moet hoogdringend onderwerp van een brede discussie worden. De kalmte van het betoog, het gebrek aan elke schreeuwerigheid en ideologische agressie, is bewonderenswaardig.’

– Prof. Ullrich Melle, Milieufilosofie, KU Leuven

‘Een terechte en boeiend uitgewerkte waarschuwing dat transities iets anders horen te zijn dan dunne laagjes bio-ecologische vernis over sociaal onrechtvaardige en ecologisch onduurzame systemen.’

Prof. Thomas Block, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, UGent

‘Dit boek komt niets te vroeg. Op het moment dat de transitie-initiatieven een versnelling hoger gaan, dat nieuwe krachtige transitienetwerken ontstaan, komt de analyse van de auteurs als geroepen. Een eenvoudige vergroening van de economie is gepasseerd als oplossing, meer zelfs, is verdacht. Het pleidooi voor een herpolitiserings, voor een radicale maatschappelijke keuze voor een nieuw economisch en maatschappelijk model, voor het koppelen van sociale en politieke actie aan beweging is zeer herkenbaar voor de sociale bewegingen. Met het concept van sociaal-rechtvaardige transitie proberen wij er samen met de vakbond werk van te maken. Slotsom: Scherpe en zeer onderbouwde analyse, heldere maatschappelijke oproep en nu graag nog honderden ideeën én militanten voor de realisatie van de nieuwe sociale strijd die “*just transition*” is.’

Ann Demeulemeester, Algemeen Secretaris ACW

‘Voor sommige milieuactivisten zijn werknemers degenen die ongebreidelde groei en vervuilende industrie mogelijk maken. Voor de schrijvers van dit boek zijn het degenen die beslissende bondgenoten kunnen zijn. Zoals wij werknemers overtuigen van collectieve kracht, zo wil ik samen met de schrijvers van dit boek pleiten voor het versterken van elkaars beweging: samen staan we sterk, samen maken we het verschil.’

Lot van Baaren, Bondsbestuur Abvakabo FNV

‘Dit boek is een stevig onderbouwde afrekening met diegenen die denken dat een dikke truiendag of een lied voor het klimaat de ecologische catastrofe die op ons afkomt, kan tegenhouden. Waar de auteurs steevast op wijzen is dat de opwarming van deze planeet onlosmakelijk verbonden is met een economisch systeem. Hiermee wordt de ware inzet van de ecologische beweging opnieuw op tafel gelegd. En als lezer wordt men gedwongen om hierover ook een standpunt in te nemen. Want, één ding is zeker: dit boek zal door de vlotheid waarmee het geschreven is, de ambitie die ervan afspat en de sterkte van haar argumenten werkelijk niemand onberoerd laten. Zelden zo een overtuigende *wake up call* gelezen.’

Thomas Decreus, doctoraal onderzoeker, Politieke filosofie KU Leuven

‘De auteurs van dit boek geven een heldere stand van zaken van de klimaatdiscussie en maken duidelijk dat dit gaat over méér dan ecologie. De vaak onderbelichte sociale dimensie van de opwarming van de aarde krijgt hier terecht een volwaardige plaats.’

Bogdan Vanden Berghe, Algemeen directeur II.II.II

‘De mythe van de groene economie wordt hier tot in de diepste lagen ontmaskerd. Binnen de perverse logica van het kapitalisme is er geen uitweg uit de ecologische crisis, dat wordt hier glashelder uiteen gezet. Het boek brengt een krachtig en overtuigend pleidooi voor een radicaliseringsproces om die vernietigende logica te vervangen door een nieuwe agenda voor echte democratie en sociale rechtvaardigheid.’

Alma De Walsche, *MO*magazine*

‘Dit boek drukt je met de neus op de feiten. Het legt bloot hoe we de ecologische crisis mentaal blijven verdringen. Dat is ook niet zo verwonderlijk, als je je de diepgang van de nodige hervormingen realiseert. Per slot van rekening moet het mondiale kapitalisme worden omgebouwd tot iets anders. De auteurs maken alvast komaf met elke naïviteit omtrent zekere, snelle en gemakkelijke oplossingen. Toch is het boek wars van doemdenken. Als je je op een vruchtbare manier voor een betere wereld wil inzetten, ben je maar beter goed geïnformeerd over hoe die wereld echt in elkaar zit.’ – **Prof. Dries Lesage**, Politieke Wetenschappen, UGent

‘Dit boek is een fris, verhelderend en toegankelijk boek, dat verder durft te denken dan de gebruikelijke technologische, financiële en wetenschappelijke invalshoeken rond klimaat, en dat het woord “kapitalisme” weer scherp op de agenda zet. (...) Een echte aanrader!’

Jeanneke van de Ven, Ecofeministe, Transitiebeweging

In deze paradigmaserie verschenen reeds:

Fred Pearce – **De laatste generatie,**

hoe de natuur wraak neemt voor het broeikaseffect

Thomas Homer-Dixon – **Ten onder te boven,**

catastrofe, creativiteit en de vernieuwing van de beschaving

Peter Tom Jones & Vicky De Meyere – **Terra reversa,**

de transitie naar rechtvaardige duurzaamheid

Fred Pearce – **Volksbeving,**

van babyboom naar bevolkingscrash

Ken Webster & Craig Johnson – **Leren van de natuur,**

inspiratie voor een duurzame toekomst

Tim Jackson – **Welvaart zonder groei,**

economie voor een eindige planeet

Dmitry Orlov – **De val van Amerika,**

een vergelijking met de Sovjet-Unie

Herman Verhagen – **De Duurzaamheidsrevolutie**

hoe mensen organisaties en organisaties de wereld veranderen

Mark Lynas – **De mens als god,**

hoe de aarde het Antropoceen kan doorstaan

Richard Heinberg – **Einde aan de groei,**

ons aanpassen aan de nieuwe economische realiteit

Joanna Macy – **Terugkeer naar het leven,**

oefeningen en rituelen om ons weer te verbinden met het Levensweb

Anneleen Kenis & Matthias Lievens – **De mythe van de groene economie,**

valstrik, verzet en alternatieven

Bernard Lietaer e.a. – **Geld en duurzaamheid,**

van een falend geldsysteem naar een monetair ecosysteem

U vindt alles op www.hitte.nu

Anneleen Kenis & Matthias Lievens

De mythe van de groene economie

Valstrik, verzet, alternatieven

Voorwoord van Erik Swyngedouw
en van Peter Polder

EPO

Uitgeverij Jan van Arkel

Omslagontwerp: Karel Oosting
Omslagbeeld: Focalpoint/CanStockPhoto
Opmaak: Hanneke Kossen
Druk: Haasbeek
Gedrukt op Cocoon kringlooppapier

Recycled

Ondersteunt het verantwoord
gebruik van bosbouwproducten
www.fsc.org Cert no. SCS-COC-001256
© 1996 Forest Stewardship Council

© Anneleen Kenis, Matthias Lievens,
Uitgeverij EPO en Uitgeverij Jan van Arkel, 2012

Uitgever in Vlaanderen:
Uitgeverij EPO
Lange Pastoorstraat 25-27
2600 Berchem-Antwerpen
Tel: 03 239 68 74
uitgeverij@epo.be
www.epo.be

ISBN 978 94 9129 736 6 (België)

Uitgever in Nederland:
Uitgeverij Jan van Arkel
Grifthoek 151, 3514 JK Utrecht
Tel. 030 2731 840, info@janvanarkel.nl
www.janvanarkel.nl, www.hitte.nu

ISBN 978 90 6224 523 9 (Nederland)

Meer informatie op www.demythevandegroeneconomie.be.

INHOUD

- Over de auteurs** 10
- Dankwoord** 11
- Voorwoord door Erik Swyngedouw** 13
- Voorwoord door Peter Polder** 21
- Proloog** 23
- 1 De klimaatverandering is geen milieukwestie** 33
- In het oog van de storm* 35
 - Vluchten kan niet meer* 38
 - De dreigende piek* 40
 - Tot de laatste druppel olie* 43
 - Gasland* 47
 - Landrovers* 49
 - Onderhandelen over het klimaat* 53
- 2 Een postpolitiek klimaat** 59
- De tijd dringt* 59
 - Allemaal in hetzelfde schuitje?* 64
 - Niet links, niet rechts, maar...?* 68
 - Postpolitiek* 72
 - Hoe natuurlijk is de natuur?* 74
 - Klimaatsceptici* 76
 - Herpolitiseren* 80
- 3 De wortels van de crisis** 85
- Planetaire grenzen* 86
 - De privatisering van de commons* 88
 - Bodem* 90
 - Twee werelden* 92
 - Natuur in stukjes* 96
 - Efficiëntie door concurrentie?* 98

	<i>Jevons' paradox</i>	99
	<i>Oneindige groei op een eindige planeet?</i>	102
	<i>Een steady-state-economie</i>	104
	<i>Rente</i>	106
	<i>Technologie is een keuze</i>	107
	<i>Obstakels en barrières</i>	109
	<i>Crisis</i>	112
4	Is een groen kapitalisme mogelijk?	115
	<i>People planet profit</i>	115
	<i>Green New Deal</i>	118
	<i>De markt als middel</i>	122
	<i>Emissiehandel</i>	129
	<i>Koolstofkolonialisme</i>	136
	<i>Kinderziektes?</i>	140
	<i>Red een bos</i>	143
	<i>Kassa</i>	145
	<i>Koop een goed geweten</i>	148
	<i>Alternatieven?</i>	150
	<i>Groene economie tegen welke kost?</i>	154
5	Veranderen zonder te veranderen	159
	<i>Gaia-kapitalisme</i>	159
	<i>CO₂ onder de grond</i>	162
	<i>Dan maar kiezen voor kernenergie?</i>	164
	<i>Voedsel als brandstof</i>	165
	<i>Technofix</i>	169
	<i>Verantwoord ondernemen</i>	170
	<i>Bedrijven doen het liever zelf</i>	173
	<i>Duurzame consumptie</i>	177
	<i>Een kwestie van keuze?</i>	179
	<i>Wat heet consumptie?</i>	181
	<i>De optelsom van individuen</i>	184
	<i>Biomacht</i>	186
	<i>Schuld en boete</i>	188
	<i>Is het wel de beste strategie?</i>	189
	<i>De dans ontspringen?</i>	192
	<i>Over bevolking</i>	195

Malthus en co 197
Geef slachtoffers de schuld? 202
Z-factor 204
Biopolitiek en gendertroubles 206
Binnenweg 209

- 6 Meer groen, minder economie 213**
Kritiek van aan de zijlijn? 213
Een communisme van de commons 215
Conflicten over commons 219
Voor een democratie van de commons 222
Social sharing 224
Publiek initiatief 227
Snelle omwentelingen 230
Socialisme versus ecologie 234
Energiedemocratie 237
'Genoeg' zeggen 240
Eco-planning 243

- 7 Geen transitie zonder revolutie 249**
Onvermijdelijke keuzes 249
Verzet 252
Energie is politiek 255
Waar het neoliberalisme faalde 257
(In)directe actie 261
De trein stoppen 263
Sociale (on)gelijkheid 267
Allianties 271
Beweging 274
Herpolitiseren 276
Groene stakingen 278
Ecosyndicalisme 283
Plotse veranderingen 287
Revolutie 290

Epiloog 293

Noten 297

OVER DE AUTEURS

Anneleen Kenis (1980) is licentiaat in de psychologie en master in de duurzame ontwikkeling en menselijke ecologie. Ze is onderzoeker aan de KU Leuven waar ze momenteel werkt aan een doctoraat over ecologisch burgerschap, bewegingsopbouw en politisering. Anneleen nam deel aan talrijke klimaatacties in binnen- en buitenland.

Matthias Lievens (1980) is licentiaat in de politieke wetenschappen, de sociale en culturele antropologie, en de filosofie; hij schreef een doctoraat in de politieke filosofie. Momenteel werkt hij als post-doctoraal onderzoeker aan de KU Leuven. Matthias is actief in de vzw Climaxi. Hij is (co-)auteur van 'Gebroken Vitrines. De andersglobalisten tien jaar na Seattle', en van 'Socialisme en Democratie in de 21e eeuw'.

DANKWOORD

Een boek is nooit louter het werk van één of twee individuen: elk boek staat op de schouders van een grotere groep mensen die er bewust of onbewust aan hebben bijgedragen. In het bijzonder is dit werk schatplichtig aan al die mensen en groepen die vandaag opkomen voor *climate justice* of klimaatrechtvaardigheid. Met een kritische geest en enorme creativiteit laten zij zien welke gevaren de vermarkting van de aarde inhoudt, en wat mogelijk wordt als we de omgekeerde beweging maken en de kaart trekken van de *commons* en de radicale democratie.

We willen een bijzonder woord van dank richten aan Barbara Van Dyck, Jef Peeters, Jeanneke van de Ven, Lien Vrijders, Filip Debodt, Mathias Bienstman, Stijn Neuteleers, Wiebe Eekman, An Gordier, Famke Vekeman, Mieke Van den Broeck en David Heller. Zij gaven erg geapprecieerde commentaar op eerdere versies van het manuscript. Peter Tom Jones gaf heel waardevolle feedback rond een aantal wetenschappelijke en technische kwesties. Thomas Blommaert en Jos Hennes van EPO begeleidden ons met veel geduld en sympathie in de totstandkoming van het boek. Mede dankzij hen hopen we erin geslaagd te zijn wars van onze academische beroepsmissvorming een leesbaar boek te hebben afgeleverd. We danken hen en Jan Van Arkel om hun schouders te hebben gezet onder dit project. Uiteraard zijn we zo koppig geweest niet alle commentaren en suggesties zomaar te volgen. Enkel wij zijn dan ook verantwoordelijk voor de inhoud van het boek.

We willen Erik Swyngedouw bedanken om ondanks zijn uiterst drukke agenda toch de tijd te hebben genomen om het boek te lezen en het van een stevig en erg gewaardeerd voorwoord te voorzien. Dezelfde dank gaat uit naar Peter Polder, ook voor de vruchtbare ontmoetingen op het terrein, van Kopenhagen tot België en Nederland.

Daarnaast willen we Marc Leemans, Vera Dua, Thomas Decreus, Lot van Baaren, Alma De Walsche, Caroline Copers, Ann Demeulemeester, Barbara Van Dyck, Thomas Block, Bogdan Vanden Berghe, Marius de Geus, Ullrich Melle, Jeanneke van de Ven en Dries Lesage hartelijk danken om het boek op voorhand te hebben doorgenomen, en voor hun appreciatie ervan.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar An Gordier, die samen met ons in de vroege en late uurtjes voor Luka zorgde, en zonder wie de afwerking van dit boek helemaal onmogelijk was geweest.